

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ МЕРЕЖІ

Екологічна мережа є стабілізатором екологічного стану територій. Така мережа створюється для зменшення антропогенного впливу на ландшафти і тим самим служить запобіганню їх деградації. За своєю структурою екологічні мережі є ієрархічними системами, у які входять біоцентри (або їх ще називають екологічними ядрами) та лінійно витягнуті елементи для екоядер, які називають екологічними коридорами. У такий спосіб формується єдина екологічна мережа, в яку входять території з різним режимом використання.

Екоядра створюються для збереження видів флори і фауни, тому ними повинні слугувати ключові, стійкі, добре збережені екосистеми. Це, як правило, природно-заповідні території, які виступають як центри збереження біорізноманіття на національному, регіональному і місцевому рівнях. При виборі коридорів необхідно враховувати наявність умов для тимчасового виживання організмів і можливості для їх міграції, розсіювання та переміщення. Критерієм достатньої міграційної облаштованості можуть служити ті ж види-індикатори, що і в екоядрах. Екокоридори можуть бути не суцільними, оскільки на практиці такі площі виділити неможливо. При визначенні допустимої ширини переривчастості екокоридорів необхідно враховувати можливе максимальне переміщення саме цієї індикаторної групи.

Практичне формування екологічних мереж вимагає вирішення наступних питань:

1. Створення нових і розширення існуючих природно-заповідних територій (ПЗТ) загальнодержавного значення найвищого рангу (природних та біосферних заповідників, національних природних парків) та їхніх охоронних зон. Такі об'єкти мають реальну охорону і можуть слугувати екоядрами національного або регіонального рівня.

2. Створення природно-заповідних територій місцевого значення, які мають пасивну форму управління (заказники, пам'ятки природи, заповідні урочища). Такі об'єкти не мають штатних працівників, але господарська діяльність на них обмежена, природоохоронні органи здійснюють контроль їх стану.

3. Включення в екомережу територій, які частково охороняються (лісомисливські та мисливські господарства, зони відпочинку, ділянки відтворення полювальних видів, прибережні смуги водотоків тощо).

У процесах стабілізації екологічного стану в зоні Полісся України, збереженні природних екосистем, ренатурації порушених земель ділянок велику роль відіграє лісова рослинність. За призначенням лісонасадження поділяються на декілька груп, а саме: заповідні території, захисні лісонасадження, рекреаційні або курортні ліси. В екомережі кожна із груп повинна мати певний режим і певне місце.

Для відновлення природної рівноваги необхідно, насамперед:

- розширити природно-заповідну мережу, виявити уцілілі фрагменти природних ділянок, зокрема степових, здійснити їх консервацію шляхом створення природно-заповідних об'єктів загальнодержавного і місцевого рівнів;
- проводити ренатурацію порушених земель шляхом значного збільшення площі природної рослинності на частині нерентабельної ріллі;
- змінити конфігурацію сільськогосподарських угідь відповідно до умов ландшафту;
- виділити прибережні смуги вздовж річок та струмків та навколо водосховищ, ставків та озер,
- здійснити екологізацію сільського господарства шляхом введення природоохоронних режимів землекористування і стимулювання за це землекористувачів,
- розпочати екологічну реставрацію порушених земель із використанням природного генофонду збереженої біоти шляхом створення «розплідників» дикої флори і фауни.;

Дослідження останніх років дозволяють суттєво збільшити площу природно-заповідного фонду в деяких районах Рівненської області, наприклад в Гощанському з 0,07% до 2-2,5%, Рівненському з 0,6 % до 2,5-3,3 %, Здолбунівському з 3,32 % до майже 30 %.

В силу природних і соціально-екологічних чинників необхідно найближчим часом приступити до переведення низько бонітетної й еродованої ріллі у сіно-пасовищні та лісові угіддя, що дозволить частково відновити втрачені ландшафти, провести ренатурацію окремих ділянок. Ренатуралізовані низькородючі сільськогосподарські угіддя, балки, яри, лісонасадження можуть служити не тільки транзитними ділянками, тобто виконувати функції екокоридорів, але й бути ключовими природними територіями, тобто екоядрами місцевого значення. В окремих регіонах екологічні мережі можуть мати свої особливості, обумовлені характером формування природних комплексів в них і їх нинішнім екологічним станом.